

Een dubbele martelgang

Tim Dirven

Tim Dirven

Wie om euthanasie vraagt, botst nog vaak op muren. Dat bewijzen de getuigenissen op deze drie pagina's. 'Onbeschrijflijk, de lijdensweg die je moet afleggen.'

MARGOT VANDERSTRAETEN

TILLY VERSCHRAEGEN

Ze leeft voornamelijk in haar woonkamer. Ook als ze moet slapen. Ze heeft geen dag- en nachtritme. Ze slaapt als haar ogen dichtvallen, zittend in haar stoel:

apneu. Ze eet alleen maar smarties: van het merk van de Aldi, hele dozen vol, de snoepjes zijn het enige kleurrijke in haar omgeving, waar zwart en grijs domineren. Het colamerk, Pepsi Max van de Aldi, is haar enige drank. En overall hangen en staan symbolen die naar de dood, duisternis, griezel en horror verwijzen, al ziet ze dit zelf niet helemaal zo.

De meeste werken heeft ze zelf gemaakt, ze verwijzen allemaal naar hoe zij de wereld ervaart en beleeft. "Ik zit gevangen in mijn leven. Alles wat me omringt, heeft met gevangenschap te maken. Als ik sterf, zal ik vrij zijn. En zelfs dat is een illusie, want eenmaal dood, weet je niets meer, en zal ik dus ook niet weten wat vrij zijn betekent.

"Ik hoop dat ik zal sterven, op 26 september", zegt tilly ("Voor mij geen hoofdletters, alstublieft"). Ik hoop het echt. Ik zou mezelf diep teleurstellen als ik, zelfs onbewust, van gedachte zou veranderen. Ik ben een keer bijna dood geweest. Ik had een levensbedreigende darmaandoening. Ik dacht: nu gaat tilly eindelijk dood, maar blijkbaar had ik een enorme, onverwachte, ongewilde overlevingsdrang. Tot mijn eigen, en ook tot de grote verbazing van het verplegend personeel, ben ik op eigen krachten weer uit die levensgevaarlijke zone gekomen. Ik wil dus maar zeggen, het zou het ergste zijn wat me zou kunnen overkomen: dat ik terugkrabbel, of op een of andere manier verzet pleeg. Ik huil nu al telkens als ik hoor dat iemand ongewild is gestorven. Ik denk dan: had mij toch in de plaats genomen, dan hoef ik niet langer te doen alsof, en mag eindelijk dat gruwelijke masker af.

"Ik heb gigantische inspanningen geleverd om mijn euthanasie-aanvraag te laten inwilligen. Zij die zeggen dat euthanasie een waardig levenseinde inhoudt, moeten de zaak toch eens dringend herbestuderen. Dat je kunt sterven

via euthanasie is menswaardig, maar de lijdensweg die je moet afleggen om dat recht op zelfbeschikking te doen gelden, is onbeschrijflijk én ontrend. Neen, niet mensontrend. Ik hoef dat woord mens er niet bij. Maar anders dan een martelgang kan ik mijn afgelopen jaren niet samenvatten. Wat ik niet allemaal heb moeten doen en doorstaan om straks gewoon op een fatsoenlijke manier dood te mogen gaan! Onder de trein springen is stukken gemakkelijker. Ik heb trouwens een aantal mensonwaardige zelfmoordpogingen achter de rug. Ze mislukten."

Leven is geen plicht

"Ik heb van alles en nog wat, zowel lichamelijk als geestelijk. Ik kan je hele mappen met verslagen van psychiaters en consorten geven. Ik heb alles heel secuur verzameld en gerangschikt; er is geen vel dat in mijn metershoge dossier ontbreekt. Maar daar heb je niet veel aan. Alleen 'de bureaucratie der euthanasie' is verheugd met een grote stapel verslagen. Hoe zouden ze me kunnen laten sterven, als ze geen diagnoses hadden? Hoe zouden ze met een zelfgekozen dood moeten omgaan, als er geen honderden formulieren garanderen dat ik ziek ben? Wat is ziek trouwens? Ik ben anders. Maar voor de medische wereld is anders gelijk aan ziek.

"Of ik begrijp dat je een mens goed moet laten overwegen of hij daadwerkelijk dood wil of niet? Jazeker. Ik vind dat je die vraag zeer ernstig moet nemen. Bedenktijd is dus zeker raadzaam. En grondig zelfonderzoek - samen met psychologen en/of psychiaters - vind ik absoluut noodzakelijk. Maar ik onderzoek mezelf al levenslang! En psychiaters onderzoeken me ook al die hele tijd. Dus laat ze alsjeblieft ophouden met mij, en vele anderen, ervan te willen overtuigen dat het leven een heilige plicht is. Het leven is voor sommigen pure

horror. Zeg dat ik het gezegd heb.

"Ach, ik zal je enkele van mijn kwalen noemen: fibromyalgie (aandoening van spier- en bindweefsel, red.) maakt dat ik amper inspanningen kan leveren; borderline en een verleden vol seksueel misbruik zorgen ervoor dat ook mijn hoofd het leven ondraaglijk vindt. Om dan nog te zwijgen over het feit dat ik mezelf geen vrouw vind of voel. Mijn lichaam werkt tegen. Ik ben niet wie ik ben. Ik wist dat al van toen ik heel klein was. Er klopt niets aan mij, ik wil niet bestaan, en toch vindt men dat ik de plicht heb om te leven.

"Ik heb drie kinderen. Ze zijn alle drie begin twintig. De jongste, mijn enige zoon, woont nu bij mij. Mijn kinderen hebben meerdere periodes in opvangcentra doorgebracht. Ook in vluchthuizen, samen met mij. Ik zie het driet al niet als mijn kinderen. Ik kan niet zeggen dat ik van hen houd als een moeder. Zij weten dat. Ze weten dat ik niet de moederliefde ervaar die een ware moeder voelt. Dus vertel me: waarom zou ik liegen als zij verduiveld goed weten hoe de vork in de steel zit? Ik vertel hen al meer dan twintig jaar dat ik me niet hun moeder voel. Telkens als ik het woord mama hoor, komt dat bij mij aan als een mokerslag. Ik wil geen mama zijn. Mijn oudste dochter zal in december bevallen. Ik sterf op 26 september. Zij vindt het erg dat ik haar baby'tje niet zal zien. Ik moet er niet aan denken om ook dat nog te moeten aanzien, nog zo'n wezentje in deze vreselijke wereld. Bespaar me.

"Mijn kinderen hebben het moeilijk met mijn doodswens, en zelfs met de hulpverleners die me in die doodswens ondersteunen. Mijn twee dochters en mijn zoon geloven erin dat ik gered moet worden van de dood. Ik geloof dat enkel de dood mij kan redden. Ik probeer hen te begrijpen. Ze hebben hun vader al verloren, een paar jaar geleden, aan een hartaderbreuk. Nu kiest ook hun moeder om voorgoed te verdwijnen. Ik stel me voor dat dit

voor hen erg is.

"Ze hebben er natuurlijk niet voor gekozen om geboren te worden. En ze hebben er ook niet voor gekozen om mij als moeder te hebben. Daarom zal ik proberen ervoor te zorgen dat ze na mijn dood verder kunnen. Maar ik blijf, en dat is een weloverwogen besluit, niet leven omdat ze me nodig zouden hebben.

"Je moet weten dat een van mijn dochters dezelfde kwalen heeft als die waaraan ik lijd. Of ik dat erg vind? Het is zo en niet anders, meer kan ik daarop niet zeggen."

Wilsverklaring

"Misschien klinkt dat hard voor iedereen die geen flauw idee heeft van mijn lijden. Voor mij klonk het vooral hard toen de psychiater me na mijn eerste, officiële euthanasie-aanvraag vrolijk liet weten dat ik aan alle criteria beantwoordde, dat hij niet twijfelde aan mijn ondraaglijke lijden, maar dat hij niet kon instemmen met mijn verzoek, omdat ik kinderen heb. Zelfs kinderen die meerderjarig zijn.

"Ja, in die spreuk daar op de kast schuilt een grote waarheid van mij: het geweten is iets moois, maar als je het hebt, ben je ook zwaar gehandicapt. Het geweten van deze arts heeft mijn leven, tegen mijn wil in, verlengd. Dus zelfbeschikking? Laat me niet lachen.

"Ik heb al jaren een negatieve wilsverklaring, dat is het officiële formulier waarin je te kennen geeft welke medische behandelingen bij ziekte op je mogen worden toegepast, en welke je weigert. Ik heb alles geweigerd, tot en met ontsmettingsmiddelen. Die wilsverklaring gold al toen ik die darmontsteking had waarover ik je zojuist sprak. Zal ik je vertellen wat het psychiatrisch centrum, waar ik ambulantly werd behandeld, toen heeft gedaan? Het heeft ermee gedreigd me te colloqueren als ik zou weigeren mijn darmziekte te laten behandelen. Begrijp je de

ironie van de hardnekkigheid van de gezondheidssector? Ik was met euthanasie en de wil om te sterven bezig, en de medische sector heeft me gedwongen me te laten verzorgen. Ik ben nadien uiteraard bij een ander psychiatrisch centrum hulp gaan zoeken. De mensen van het Mobiel Team GGZ (geestelijke gezondheidszorg) Leuven die me nu bijstaan, ben ik zeer dankbaar.

"Later heb ik dus een tweede euthanasieprocedure opgestart. Via een andere arts. En dit keer stond ik niet alleen om deze weg en strijd te leveren. De hulpverleenster en de psycholoog van het Mobiel Team GGZ hebben voor me gedaan wat ze konden, ze bezorgden me de juiste informatie, begeleiden me tijdens gesprekken bij ULteam en pleegden allerhande belangrijke telefoontjes. Alleen was me dat niet gelukt. Toch moest ik opnieuw vaststellen dat autonomie een holle doos is.

"Want dit keer moesten mijn kinderen gehoord worden. Waarom, vraag ik me af? Waarom zijn meerderjarige kinderen zo essentieel als het gaat om mijn diepe doodswens? Ik ben het toch die dood wil? Ik, een individu dat recht heeft op zelfbeschikking? Ik kan maar enkele verklaringen geven voor die hardnekkige weigering om de zelfgekozen dood als deel van het leven te beschouwen: sociale druk, indoctrinatie, maatschappelijk taboe, angst voor confrontatie en zelfinzicht. Je kunt je niet voorstellen hoe moeilijk het is om tegen die stroom in te varen. Je kunt je niet voorstellen hoeveel moed het vereist om voor een humane dood te opteren en je eindigheid zelf te bepalen."

Geen rust gegund

"Ik wil niet langer mens zijn. Ik heb dus geen keuze. Ik moet dood, punt uit. En dan dit nog. Liefst van alles zou ik alleen sterven. Maar ook dat mag niet. Er is geen pil. Je mag jezelf geen spuitje geven. Je moet sterven met een heel team om je heen. Je moet dus in die

laatste, intieme wens, mensen betrekken. Er is je geen rust en vrede gegund. Ook dat, die noodzakelijkheid van rompslomp, vind ik een aanslag op mijn waardigheid. Tijdens de zomerperiode zijn ook vele artsen met vakantie. Dus dan wordt er minder humaan gestorven: gaat niet, om redenen van praktische aard, geheel buiten de 'patiënt' om. Dat is toch allemaal al te belachelijk. Die afhankelijkheid tot en met je dood.

"Ik ga op 26 september van Leuven, waar ik woon, naar het UZ van Brussel. Ik zou het thuis kunnen doen, maar ik heb besloten dat ik in de kliniek zal sterven. Omdat ik het mijn kinderen niet nog moeilijker wil maken. Ze hoeven dit huis niet te zien als de plek waar hun moeder haar dood liet uitvoeren.

"We vertrekken 's ochtends. Mijn psycholoog en mijn hulpverleenster van het GGZ gaan mee. Dat moeten ze niet. Dat willen ze zelf. Daarnaast zullen de leden van ULteam aanwezig zijn. Van mijn kinderen en van een aantal andere mensen zal ik de dagen voordien afscheid nemen.

"Ik heb een boek geschreven over mijn overleven. Ik heb het geprint en zal een van de komende dagen in het kopieercentrum achttien exemplaren laten drukken en inbinden. Ik heb drie broers, die krijgen er eentje. En mijn kinderen. En dan nog een aantal hulpverleners. De goede. Maar ook de slechte: opdat ze over zichzelf kunnen nadenken en hun houding in vraag kunnen stellen.

"Ik hoop dat het de 26ste allemaal voorgoed voorbij is. Het zou vreselijk zijn als er daarna nog een ander leven wacht: alsjeblijft! Misschien, dat hoop ik ook, denk ik op dat sterfbed terug aan de allermooiste herinnering uit mijn leven. De herinnering duurt hooguit een paar seconden."

ANGÈLE DUPONT

"Tot de volgende keer, nee, dat kunnen we nu niet zeggen." Dat zegt Angèle plagerig als we afscheid nemen. "Tenzij jullie naar de strooiweide in Waterschei komen, en de wind mijn as in jullie richting blaast. Dan zouden jullie nog wat deeltjes van mij kunnen tegenkomen."

Ze schiet in de lach. "Ik zou willen dat de mensen niet droevig zijn op mijn uitvaart. Ik heb mijn hele leven geprobeerd om er het beste van te maken. Zo ben ik nu eenmaal. Koppig volhardend in de pleztheid van het bestaan. Ze gaan van mij geen zuurpruim maken. Dat zou het ergste zijn wat me kan overkomen.

"Weet je dat ik op mijn begrafenis graag nog heel even zou willen opduiken? Goocheltrucje. Daar is Angèle, en Angèle gaat iedereen een allerlaatste keer doen schaterlachen met een mopje. Ik hoor zo graag moppen. En ik ken er zoveel. Kent u nog een goede mop?" Tegen de fotograaf: "En u, mijnheer? Neen? Wat jammer? Allez, dan zal ik er maar een vertellen."

Daar gaat ze. Met ogen die twinkelen van verwachting, en met handen en armen die heen en weer schieten als die van een dirigent. "Sint-Pieter staat aan de hemelpoort. Er kloppen drie vrouwen aan, ze vragen toegang tot de hemel, maar Sint-Pieter moet natuurlijk selecteren. 'Wat hebt u in het leven beroepshalve gedaan?', vraagt hij aan de eerste. 'Ik was naaister', antwoordt de vrouw. 'Naaisters hebben de ijdelheid van de vrouwen gestimuleerd. Dat kunnen wij niet goed vinden. U gaat naar het vagevuur.' 'Wat was uw beroep of uw bezigheid', vraagt Sint-Pieter nu aan de tweede. 'Ik ben hoedenmaakster geweest', luidt haar antwoord. 'Hoedenmaaksters vragen altijd te veel geld voor hun waren. U hebt uw klanten afgezet. Ik stuur ook u naar het vagevuur.' 'En u?', richt Sint-Pieter zich tot de derde vrouw. 'Ik heb de boulevard gedaan', zegt de vrouw, 'ik was prostituee.' 'Oh', antwoordt Sint-Pieter verrast. 'Gaat

u dan maar meteen naar binnen. Ik kom er zo aan."

Ze proest het uit. Ze kijkt opgetogen tot ondeugend naar haar enige zoon en schoondochter die rond haar ziekbed in het UZ van de VUB staan. "Paul, mijn zoon, en Jo, mijn schoondochter, noem ik mijn twee engeltjes. Ze hebben alles voor me gedaan. Ik besef zeer goed dat het een opgave is om je moeder/schoonmoeder te helpen sterven. We hebben er veel over gesproken. Er is veel dankbaarheid en respect. Ik wil graag dood. Als het kan nu. Meteen. Mijn engeltjes begrijpen dat. Maar de meeste mensen begrijpen dat niet. Of willen het niet begrijpen. De buitenwereld verdraagt niet dat je de dood boven het leven prefereert. En dat je die dood professioneel en waardig wilt laten uitvoeren.

"Mijn man is zeven jaar geleden gestorven. Hij is langzaam gestorven. Vreselijk. Ik ben toch geen 86 geworden om achter de sanseveria's te gaan zitten? Ik heb altijd zelfstandig gedacht en gehandeld. Ik wil dat graag tot het einde doen. Ik ga toch andere mensen niet laten beslissen over mijn leven? Een kuisvrouw, een thuisverpleegster: met die afhankelijkheid kan ik nog leven. Maar in een bejaarden- of verzorgingstehuis krijgen ze me niet. Wat moet ik daar doen?

"Ik voel me niet beter dan iemand anders. Ik vind dat iedereen voor zichzelf moet beslissen. En bejaardenoorden moeten zeker bestaan. Alleen niet voor mij: ik pas voor zo'n trieste eindhalte. En ik wil ook niet bij mijn zoon inwonen, hoe goed en aardig hij en zijn vrouw ook zijn. Ik weet verdorie goed wat ik zeg en wil."

Ze knipoogt en gaat verder. "Ik geloof dat ik altijd nogal eigenzinnig ben geweest. Ik heb, tot jaren na mijn pensioen, als 'hoofdmonitrice textiel' in een grootwarenhuis gewerkt. Meer dan tien meisjes had ik onder mij. Ook daar hebben we, terwijl we hard werkten, wat afgelachen.

"Ik leef graag, pas op. Ik ben altijd ondernemingsgezind geweest, en stilzitten, of plat liggen zoals nu, is een ware straf voor mij. Zelfs toen ik zogezegd met pensioen was, bleef ik bezig. Ik heb een club voor gepensioneerden opgericht, ik gaf turnlessen, ik reed op mijn 65ste voor het eerst met de auto naar en door Antwerpen en voelde me heldhaftig, ik deed zoveel.

"Ik zal straks ongetwijfeld het lachen missen. En natuurlijk is er verdriet om wat er niet meer zal zijn. Ik denk veel aan vroeger. Dat doe je als het einde nadert, vermoed ik. Dan komen verre herinneringen weer naar boven.

"Ik heb geen gemakkelijke jeugd gehad. Ik heb delen ervan in instellingen en in een weeshuis doorgebracht. Ik kwam uit een complex, nieuw samengesteld gezin - toen al - en ik had geen moeder zoals je je graag een moeder voorstelt. Ik heb dat vaak jammer gevonden, maar een mens kan niet alles hebben, en ik trof het met de bovenste beste vader.

"Mijn vader is heel jong gestorven. Op zijn 49ste. Ik was nog maar tien, ik heb hem levenslang gemist. Ik denk nu weer intens aan kleine belevenissen. Op een dag had ik aardappeltjes gestolen op een veld. Ik had een vuurtje gemaakt en stond ze daarin te bakken. Mijn vader kwam bij me staan. Hij zei niets over de gestolen aardappeltjes, hij at met me mee. Dat vond ik heerlijk. Hij was streng, hoor. Eén keer heeft hij me betrappt toen ik als klein meisje samen met een jongen naakt in een rivier aan het zwemmen was. Toen was hij woedend. 'Voor me uit!', riep hij, en ik greep mijn kleren bijeen en moest voor hem uit naar huis lopen.

"De oorlog komt ook vaak terug, als ik zo lig te wachten. Ik kon geweldig smokkelen. Met kilo's boter op mijn lichaam fietste ik van Hamont naar Genk. Ik was niet bang voor de Duitsers. Ik kreeg ze altijd om de tuin geleid.

"Vanaf mijn huwelijk heb ik een

goed, fijn en vol leven geleid. Maar nu is het genoeg geweest. Ik wil niet leven, roerloos en afhankelijk, zoals ik vanaf nu zou moeten doen. Al zou de maatschappij dat liefst van alles willen. En al doen ze - de 'zogenaamde' autoriteiten - hun uiterste best om me de laatste les te spellen."

Twee beroertes

"Tot vorig jaar ging het prima met mij. Toen kreeg ik twee beroertes. De laatste, die me in juni velde, heeft me afhankelijk gemaakt van constante verzorging. Mijn hoofd is nog zo helder als het maar kan zijn. Maar mijn lichaam is op, echt op. Ik kan er niets meer mee.

"Bij mijn tweede beroerte heb ik in coma gelegen. Dat was mooi geweest, als ik uit die slaap niet wakker was geworden. Ik betreur het elke dag dat dat niet is gebeurd.

"Als het van mij afhing, was ik nu dus al dood. Maar ik moet wettelijk wachten tot vandaag, de 12de augustus, voorbij is. Op 12 juli heb ik eigenhandig 'ik wil euthanasie' op een papier geschreven. De wet gebiedt in mijn geval dat de patiënt een maand bedenktijd krijgt. Vanaf morgen mag ik van 'De Wet' sterven. Al heb ik voor die keuze nogal toeren moeten uithalen.

"Het is amper te geloven, maar tot vorige week lag ik in het Ziekenhuis Oost Limburg in Genk. Ik ben in Genk geboren en heb er altijd gewoond en geleefd. In Genk staat ook ons huis, van mijn man, Fabien Put, en mij. Ik was graag thuis gestorven, in dat huis van mijn leven, maar dat zat er niet in. In het ziekenhuis lukte ook al niet. Het ziekenhuis in Genk, dat toch een openbare verzorgingsinstelling is, heeft mijn verzoek op een waardige dood door euthanasie niet willen inwilligen. De ethische commissie struikelde over de discussie van het volmaakte leven. In dat ziekenhuis vindt men dat ze in mijn plaats mogen beslissen dat ik mijn kapotte lichaam moet tolereren, dat dit nu eenmaal bij het leven hoort. Ze

hollen daarmee de katholieke kerk achterna. Al moet ik zeggen dat een arts van Genk ons naar hier heeft doorverwezen. Nam toch één persoon mijn doodswens en mijn recht op zelfbeschikking serieus.

"Daarom ben ik deze week naar het UZ Brussel moeten komen. Om, dankzij het korps van ULteam, mijn recht op waardig sterven te verkrijgen. Ik wil mezelf niet doden. Ik ga geen zelfmoord plegen. Ik kan dat niet. Ik wil dat men mij helpt te sterven op een humane manier. Zo helpt men ook mijn naasten. Het is toch gruwelijk hoeveel mensen in eenzaamheid en in mensonwaardige omstandigheden zelfmoord plegen, alleen omdat het humanere alternatief niet wordt aangeboden, of straal wordt genegeerd?

"Ik word laaiend als iemand het over 'een schone oude dag' heeft. Die schone, volwaardige oude dag bestaat bij ons niet. Je wordt als bejaarde betutteld, in een verdomhoekje gezet. Je moet vooral blijven leven, bij voorkeur in een reservaat zonder jeugd, terwijl jeugd juist hoop belichaamt. Zolang mogelijk leven is het doel. Terwijl sterven deel uitmaakt van het leven. Wat zou het leven inhouden, als afscheid nemen er niet integraal in vervat zat? De schone oude dag is voor velen niets anders dan een leugen die uitgevonden werd door banken, en door mensen, lobby's en autoriteiten, die je iets - verzorging, een bejaardentehuis - willen verkopen. Ik zou willen dat 'men' dat zou inzien. Dat we belogen en bedrogen worden. Dat onze autonomie wordt afgepakt omdat anders de economie onvoldoende draait.

"Maar nu jullie er toch zijn, mag ik van deze gelegenheid profiteren om de jeugd toch een enkel advies te geven? 'Denk goed na voor je trouwt, en heb geduld met elkaar, en voor elkanders tekortkomingen.'

Viva Bomma

"Ik heb thuis van iedereen en alles afscheid genomen. Hier, in Brussel,

mag niemand mij komen bezoeken, zo heb ik besloten. Alleen mijn zoon en schoondochter. Ik laat geen andere mensen toe. Ik moet daar hard in zijn. Ik wil niet dat straks de ene moppert tegen de andere omdat die wel en de ander niet aan mijn sterfbed heeft gestaan. Je moet mensen soms helpen een streep onder je leven te trekken.

"Ik zal mijn echtgenoot, Fabien, niet tegenkomen, als ik vertrokken ben. Ik geloof niet dat er na dit bestaan nog iets anders roept. Tenzij mijn as op diezelfde strooiweide met die van hem in contact kom. Dan vieren we feest."

Ze lacht hartelijk.

"Mijn 'resten' worden op dezelfde plek als die van mijn man uitgestrooid. En ik heb gekozen voor dezelfde uitvaartdienst. Al stel ik voor dat mijn zoon en schoondochter een extra nummertje draaien. 'Viva Bomma', wat denken jullie daarvan, mijn engeltjes?"

"Telkens als ik hoor dat iemand ongewild,,

"is gestorven, denk ik: had mij toch in de,,

"plaats genomen, dan hoef ik niet langer,,

"te doen alsof, en mag dat masker af',,

"Ik beseft zeer goed dat het een opgave,,

"is om je moeder te helpen sterven.,,

"We hebben er veel over gesproken.,,

"Mijn engeltjes begrijpen dat ik dood wil'.,,